

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

МАРЧЕНКОВ СЕРГІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

УДК 378:004.9:355.085.5

**ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ
ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Житомир – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Житомирському державному університеті імені Івана Франка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник кандидат педагогічних наук, професор
Березюк Олена Станіславівна,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка,
професор кафедри педагогіки, професійної освіти та
управління освітніми закладами.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Спірін Олег Михайлович,
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
НАПН України,
проректор з наукової роботи та цифровізації (м. Київ);

кандидат педагогічних наук, доцент
Дем'янюк Юрій Анатолійович,
Національна академія Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького,
начальник науково-організаційного відділу (м.
Хмельницький).

Захист відбудеться 06 травня 2021 р. о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 14.053.01 у Житомирському університеті імені Івана Франка за адресою: 10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40, 2-й поверх, конференц-зал.

З дисертацією можна ознайомитися на сайті http://zu.edu.ua/avto_ped.html та в бібліотеці Житомирського державного університету імені Івана Франка (10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40).

Автореферат розісланий 05 квітня 2021 р.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

С. Л. Яценко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність досліджуваної проблеми. Перехід Збройних Сил України до системного реформування, упровадження стандартів НАТО детермінує зміну пріоритетів у змісті військової вищої освіти. Значна увага у цьому контексті приділяється модернізації змісту та забезпеченню якості підготовки майбутніх офіцерів на рівні міжнародних вимог до військових фахівців, які мають бути конкурентоспроможними, мобільними, компетентними, зорієнтованими на особистісний та професійний саморозвиток, здатними реалізовувати професійні якості та компетентності, про що йдеться в законодавчих та нормативних документах: Законі України «Про вищу освіту» (2014), Концепції розвитку професійної освіти і навчання в Україні (2010-2020 рр), «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2012), Стратегії національної безпеки України (2015), Воєнній доктрині України (2015), Доктрині інформаційної безпеки України (2017), Державній програмі розвитку Збройних Сил України на період до 2020 року (2017), законах України «Про Національну програму інформатизації» (2012), «Про національну безпеку України» (2018), «Про інформацію» (2018) тощо.

Відповідно виникає потреба в подальшій розробці сучасної теорії і методики професійної освіти щодо створення якісно нової системи фахової підготовки, спрямованої на формування інформаційно-аналітичної компетентності як інтегральної складової професійної компетентності майбутніх офіцерів, що передбачає володіння вміннями розв'язувати навчальні та професійні завдання, аналізувати інформацію, адаптуватися до швидких змін сучасності, оперативно приймати нестандартні рішення, володіти європейськими стандартами інформаційно-аналітичної діяльності, а також вирішувати бойові, службові, оперативно-службові та інші професійно важливі завдання в процесі аналітичної обробки важливої інформації.

Результат аналізу наукових джерел засвідчує про значну кількість розвідок у досліджуваному напрямі. У педагогічній теорії проблема формування інформаційно-аналітичної компетентності особистості знайшла відображення в таких аспектах: визначення психологічних основ інформаційно-аналітичної діяльності (Л. Виготський, О. Киричук, Г. Костюк, О. Леонт'єв та ін.); формування знань та вмінь щодо механізмів і технологій інформаційно-аналітичної діяльності (М. Жалдак, О. Пометун, О. Спірін, А. Хуторської та ін.); урахування особливостей формування професійної компетентності (І. Зимня, І. Зязюн, М. Кларін, В. Маслов, Н. Ничкало та ін.).

Проблема підготовки фахівців у системі професійної освіти досліджувалась науковцями: О. Антоновою, В. Бондарем, С. Вітвицькою, О. Дубасенюк, А. Марковою та ін. Формування компетентнісної парадигми у фаховій підготовці розглянуто в працях О. Березюк, Н. Бібік, О. Вознюка, В. Кременя, С. Лісової, Н. Сидорчук, С. Сисоєвої та ін.; запровадження інформаційно-аналітичних інновацій обґрунтовано в роботах О. Волкової, Р. Гуревича, І. Демешко, В. Захарової, Ю. Казакова, Є. Карпенко, Т. Коваль, О. Кошової, Г. Онкович та ін.

Проблему теоретичної і практичної професійної підготовки майбутніх офіцерів висвітлено в дослідженнях: В. Баранівського, О. Безносюка, О. Богданюка, Ю. Дем'янюка, О. Коби, С. Полторака, С. Тарасенко, Т. Ткаченко, І. Феденко, В. Ягупова та ін.

Окремим аспектам окресленої проблеми присвячені наукові розвідки: Н. Басковняк, Н. Білоцерковської, Т. Бутенко, Н. Воропай, Т. Грибенюк, Т. Маслової, О. Торічного, С. Шевченко та ін.

Значний внесок в осмислення поняття інформаційно-аналітичної компетентності здійснили зарубіжні науковці: А. Баден, Р. Барт, Ж. Дельоз, Д. Сосюр та ін.

Проте аналіз стану розробки різних аспектів досліджуваної проблеми засвідчив, що формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки не набуло всебічного комплексного вивчення та вимагає його системного розгляду.

На основі вивчення сучасної теорії та практики професійної військової освіти визначено низку **суперечностей** між:

- суспільними й освітніми потребами формування досліджуваної компетентності та недосконалістю їх змістового окреслення на законодавчому, науковому та навчально-методичному рівнях;
- сучасними вимогами до фахової компетентності майбутніх офіцерів та організаційними проблемами відповідної військово-професійної підготовки у закладах вищої військової освіти;
- потребою визначення факторів впливу на формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів та недостатнім використанням комплексу педагогічних умов, які забезпечують ефективність цього процесу.

Таким чином, актуальність окресленої проблеми, її соціальна значущість, необхідність вирішення визначених суперечностей зумовили вибір теми дослідження: **«Формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка «Професійна підготовка майбутніх фахівців в умовах ступеневої освіти» (РН №0110U002274). Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 8 від 27.03.2015 р.).

Мета дослідження полягає в науково-теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності впровадження моделі формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки.

Відповідно до мети визначено **завдання дослідження**:

1. Здійснити аналіз досліджуваної проблеми в педагогічній теорії і практиці, уточнити сутність базових понять та окреслити зміст формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів.

2. Виокремити педагогічні умови формування досліджуваної компетентності.

3. Теоретично обґрунтувати та розробити авторську модель формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів.

4. Визначити критерії, показники та рівні сформованості інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки.

5. Проаналізувати результати експериментального дослідження та розробити комплекс навчально-методичного забезпечення процесу фахової підготовки майбутніх офіцерів у визначеному напрямі.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх офіцерів у закладах вищої освіти військового спрямування.

Предмет дослідження – зміст, форми, методи формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі їх фахової підготовки.

Для досягнення мети та реалізації визначених завдань на різних етапах дослідження було використано наступні **методи**: *теоретичні* – аналіз, синтез, зіставлення, порівняння, систематизація, узагальнення наукової літератури – для вивчення стану теоретичної розробки проблеми; порівняльний аналіз форм і методів роботи, узагальнення військово-педагогічного досвіду – для обґрунтування теоретико-методичних засад дослідження; метод теоретичного моделювання – з метою визначення об'єкта, предмета дослідження; індукція, дедукція, порівняння, аналогія, зіставлення – для всебічного аналізу ключових понять дисертаційної роботи; *емпіричні* – діагностичні методи (анкетування, тестування, бесіди з курсантами та викладачами) – для діагностики рівня сформованості досліджуваної компетентності; *обсерваційні* методи (педагогічне спостереження, самоспостереження), педагогічний (констатувальний і формувальний етапи) експеримент – для з'ясування ефективності розробленої авторської моделі та шляхів її практичного впровадження; *методи математичної статистики* – кількісний та якісний аналіз результатів дослідження, статистичне опрацювання інформації у формі таблиць, схем, діаграм, графіків.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота виконувалася на базі закладів вищої військової освіти, що здійснюють підготовку майбутніх офіцерів, зокрема, Військової академії (м. Одеса), Житомирського військового інституту імені С. П. Корольова, Інституту спеціального зв'язку та захисту інформації Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, Харківського національного університету імені І. Кожедуба.

Загалом на різних етапах дослідження експериментальною роботою було охоплено 392 курсанта закладів вищої військової освіти та 36 викладачів фахових військових дисциплін.

Організація та основні етапи дослідження. Науково-педагогічне дослідження здійснювалося впродовж 2015 – 2020 років й охопило три етапи наукового пошуку.

На *першому* (2015 – 2016 рр.) – *інформаційно-підготовчому* етапі – здійснено аналіз наукової та методичної літератури проблеми формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів; визначено філософські, психологічні, педагогічні засади дослідження; опрацьовано нормативну і законодавчу базу, обґрунтовано актуальність, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет; визначено хід дослідної експериментальної роботи; систематизовано базові поняття дослідження.

На *другому* (2016 – 2018 рр.) – *аналітико-пізнавальному* етапі – визначено критерії, показники вимірювання рівнів досліджуваної компетентності; здійснено діагностику стану окресленої проблеми, проведено моніторинг та обґрунтовано педагогічні умови формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки; теоретично обґрунтовано авторську модель формування інформаційно-аналітичної компетентності та розроблено програму відповідного спецкурсу.

На *третьому* (2018 – 2020 рр.) – *інтегративно-творчому* етапі – здійснено апробацію отриманих результатів дослідження шляхом їх запровадження в освітній процес закладів вищої військової освіти України; проаналізовано, систематизовано, узагальнено результати експериментального дослідження, здійснено їх статистичну обробку; сформульовано загальні висновки, окреслено перспективи подальших наукових пошуків.

Наукова новизна та теоретичне значення результатів дослідження полягає в тому, що:

вперше на основі здійсненого цілісного наукового аналізу теорії та практики військової освіти обґрунтовано авторську модель та визначено зміст, структурні (мотиваційно-цільовий, організаційно-змістовий, операційно-діяльнісний, контрольно-результативний) та функціональні (інформаційно-конструктивний, аналітико-діагностичний, когнітивно-пізнавальний, рефлексивно-творчий) компоненти процесу формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів; визначено відповідні педагогічні умови (належне мотиваційне забезпечення освітнього процесу фахової підготовки; запровадження інтегрованого та особистісно орієнтованого підходів у процесі вивчення фахових дисциплін; залучення курсантів до спеціально організованої, розвивальної діяльності, спрямованої на формування інформаційно-аналітичної компетентності; забезпечення інтегрованого характеру фахової підготовки майбутніх офіцерів; реалізація творчого підходу до організації досліджуваного процесу); виокремлено критерії (мотиваційно-смісловий, знаннєвий, діяльнісно-поведінковий, рефлексивно-оцінювальний), показники та охарактеризовано рівні сформованості інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки (репродуктивний, конструктивний, творчий);

окреслено шляхи впровадження авторської моделі в цілісний процес фахової підготовки майбутніх офіцерів;

удосконалено змістове наповнення та методичний супровід процесу формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки; уточнено сутність базових понять дослідження: «інформаційно-аналітична компетентність», «інформаційно-аналітична компетентність майбутніх офіцерів», «формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки»;

подальшого розвитку набули зміст, форми та методи формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки в закладах вищої військової освіти.

Практичне значення дослідження полягає: у розробці та поетапному впровадженні конкретних науково-методичних рекомендацій, спрямованих на формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки; в оптимізації методики організації інформаційно-аналітичної діяльності майбутніх офіцерів, зокрема реалізації спецкурсу «Формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки» (лекції-візуалізації, проблемні лекції, майстер-класи, дискусії тощо) та його навчально-методичного забезпечення, що включає розроблений курс, який складається з одного модуля (30 годин, з яких 8 – лекційних, 12 – практичних, 10 – годин самостійної індивідуальної роботи).

Основні положення та результати наукового пошуку можуть бути використані викладачами військових закладів вищої освіти в процесі професійної підготовки майбутніх офіцерів.

Основні результати дослідження **впроваджено** в освітній процес: Військової академії (м. Одеса) (акт від 17.12.2020 р.), Житомирського військового інституту імені С. П. Корольова (акт від 15.06.2020 р.), Інституту спеціального зв'язку та захисту інформації Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (акт від 11.03.2020 р.), Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (акт від 08.08.2019 р.), Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба (акт від 12.12.2019 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення дослідження у формі доповідей та повідомлень оприлюднено на науково-практичних конференціях різного рівня, зокрема, *міжнародних*: «Науково-педагогічні школи: проблеми, здобутки та перспективи розвитку» (Житомир, 2018, очна), «Проблеми забезпечення інформаційної безпеки суспільства і держави та шляхи їх вирішення» (Київ, 2019, заочна), «Графічні технології моделювання об'єктів явищ і процесів» (Одеса, 2020, заочна), «Актуальні проблеми вищої професійної освіти» (Київ, 2020, заочна), «Актуальні проблеми педагогічної освіти: новації, досвід та перспективи» (Запоріжжя, 2020, заочна), «Спільні дії військових формувань і правоохоронних органів держави: проблеми та перспективи» (Одеса, 2020, заочна); *всеукраїнських*: «Проблеми створення,

розвитку та застосування високотехнологічних систем спеціального призначення з урахуванням досвіду антитерористичної операції». (Житомир, 2016, очна), «Проблеми та напрями вдосконалення підготовки військових фахівців з урахуванням досвіду антитерористичної операції у східних областях України» (Житомир, 2017, очна), «Проблеми теорії та практики інформаційного протиборства в умовах ведення гібридних війн (Житомир, 2019, очна)», «Педагогічна освіта в Україні: традиції та сучасні виклики» з нагоди 80-річчя відкриття першого на Прикарпатті закладу вищої освіти педагогічного профілю та пошанування пам'яті доктора педагогічних наук професора Ступарика Богдана Михайловича» (Івано-Франківськ, 2020, заочна), «Теорія і практика дистанційного навчання у професійній освіті» (Київ, 2017, заочна), «Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави» (Київ, 2020, заочна), «Професійні мовні компетенції сучасного фахівця» (Житомир, 2020, форма заочна); науково-методологічних семінарах кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами (2015 – 2020).

Особистий внесок здобувача у статтях: «Оцінювання динаміки поширення інформаційних повідомлень за даними електронних засобів масової комунікації» (2020), облікованій у співавторстві з Д. Федорчуком та Л. Наумчак, полягає в характеристиці поширення інформаційних повідомлень в засобах масової інформації; «Analysis of the ways of improvement of Ukraine – NATO cooperation on cybersecurity issues» (2020), облікованій у співавторстві з В. Шиповським та В. Чернегою, – в аналізі методів забезпечення кіберзахисту в державах-членах НАТО.

Публікації. Основні теоретичні положення й висновки дослідження відображено в 26 публікаціях, з яких: 6 статей – у провідних фахових виданнях України, з них 5 – одноосібних, 2 – в іноземних наукових періодичних виданнях, 17 статей – у збірниках наукових конференцій, 1 – методичні рекомендації.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 295 сторінки, з них 215 сторінок основного тексту. У списку використаних джерел подано 409 найменування (з яких 17 – іноземною мовою), 12 додатків. Робота містить 12 таблиць та 10 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми; сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет, визначено методи, експериментальну базу, етапи дослідження; окреслено його наукову новизну, теоретичне та практичне значення, шляхи апробації й упровадження результатів у практику діяльності військових закладів вищої освіти.

У *першому розділі* – «**Теоретичні аспекти формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів**» – розглянуто формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки як наукову проблему; здійснено аналіз

базових понять дослідження; охарактеризовано особливості формування досліджуваної компетентності.

У результаті теоретичного аналізу проблеми схарактеризовано інформаційно-аналітичну діяльність, окреслено систему її організації, визначено взаємозв'язок та взаємозалежність між основними компонентами досліджуваної компетентності (когнітивним, аналітичним, рефлексивним).

Когнітивний компонент характеризує рівень інформаційно-аналітичної обізнаності в професійній сфері і визначається сукупністю інформаційно-аналітичних знань. Аналітичний – включає наявність аналітичних умінь та навичок у різних сферах професійної діяльності особистості. Рефлексивний – характеризує особистісну, індивідуальну та рефлексивну здатність особистості до вияву інформаційної мобільності, реалізації індивідуальних професійних якостей та здібностей як результату самоаналізу та самооцінки.

Обґрунтовано доцільність реалізації в межах дослідження таких наукових підходів, як *гуманістичний*, у межах якого майбутній офіцер розглядається як самоактуалізована, унікальна, цілісна особистість, спроможна орієнтуватися в інформаційному контексті сучасного суспільства, застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на загальнолюдські цінності; *діяльнісний*, упровадження якого забезпечує розгляд формування інформаційно-аналітичної компетентності у напрямі створення умов для найбільш повного розвитку, самоствердження й самореалізації особистості, а також передбачає моделювання в процесі професійного навчання такої структури педагогічної діяльності, яка була б спрямована на оволодіння майбутніми офіцерами знаннями, вміннями, навичками, компетенціями; *особистісно орієнтований* – розглядає суб'єкт-суб'єктну взаємодію курсанта й викладача у контексті врахування індивідуальних особливостей, природнього потенціалу та власної траєкторії життєдіяльності майбутнього офіцера; метою якого є засвоєння базових знань, формування фахових умінь і навичок як засобу становлення майбутнього фахівця, формування життєвих компетентностей; *компетентнісний* – передбачає не просту трансляцію знань, умінь і навичок від викладача до курсанта, а формування у майбутніх офіцерів інформаційно-аналітичної компетентності, що забезпечує подальшу ефективну професійну діяльність; *рефлексивний*, у межах якого формування досліджуваної компетентності розглядається крізь призму звернення до власного досвіду, його осмислення та критичного оцінювання значущості професійних домагань.

Схарактеризовано принципи формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів: цілісності та індивідуальності розвитку освітніх потреб, системності й послідовності, модульності, зв'язку теорії з практикою, науковості, співробітництва.

На основі осмислення та критичного аналізу наукової літератури визначено сутність базових понять дослідження: «інформаційно-аналітична компетентність», «інформаційно-аналітична компетентність майбутніх офіцерів», «формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки».

Інформаційно-аналітична компетентність майбутніх офіцерів тлумачиться як інтегративна професійно-діяльнісна характеристика фахівців, що являє собою сукупність знань, умінь, навичок, професійно-важливих якостей військовослужбовців в інформаційній та аналітичній сфері, які забезпечують ефективну інформаційно-аналітичну діяльність при виконанні посадових обов'язків.

Формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів в межах дослідження розглядається як складний інтегрований процес оволодіння у процесі фахової підготовки сукупністю інформаційно-аналітичних знань, умінь, навичок та професійно-діяльнісних характеристик, що забезпечують здатність майбутніх військових фахівців до інформаційно-аналітичної діяльності та професійної самопрезентації.

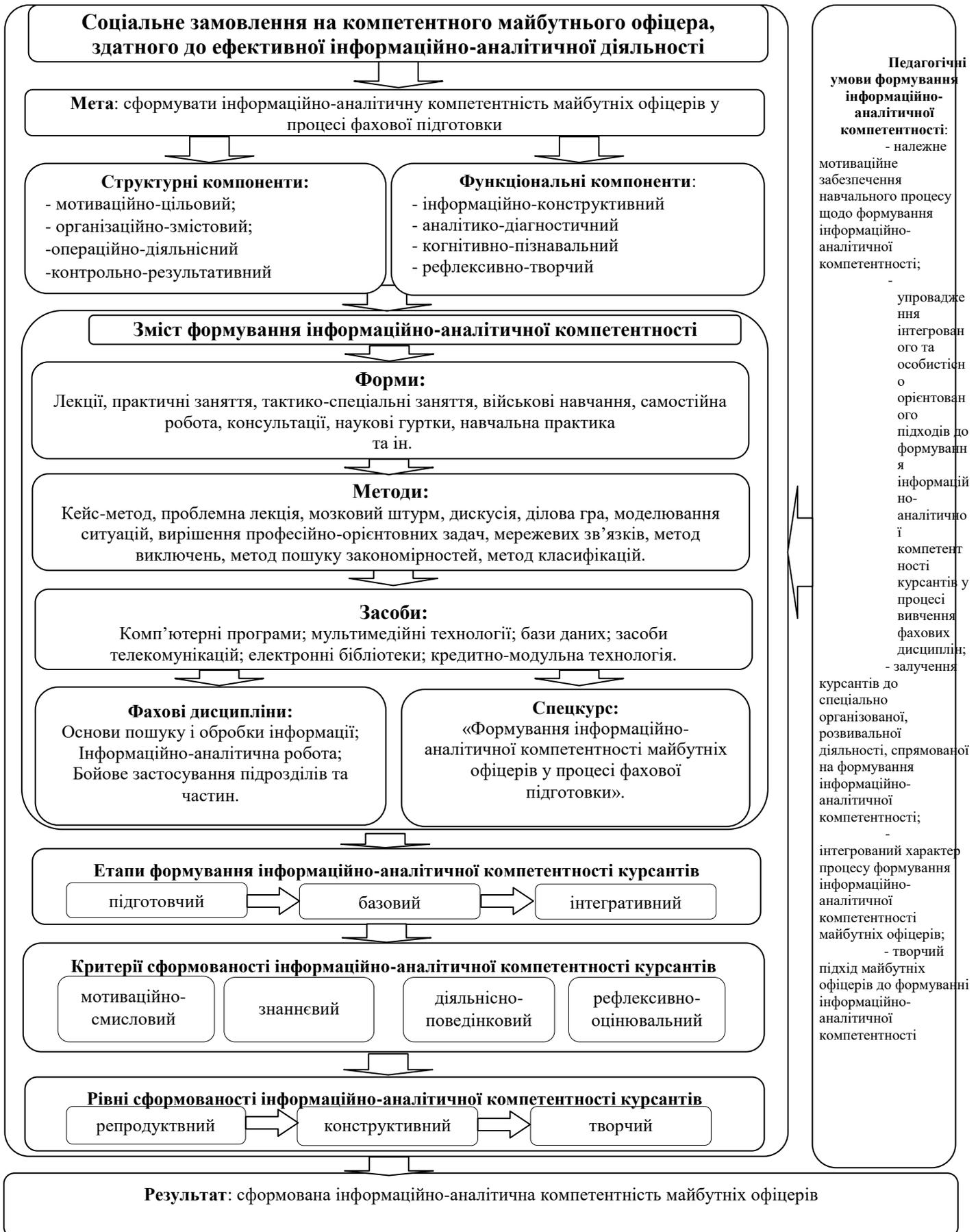
Зазначено про важливість інформаційно-аналітичної компетентності для виконання службових обов'язків офіцерами Збройних Сил України в умовах ведення гібридної війни, що забезпечує спроможність оперативно знаходити, досліджувати, аналізувати, систематизувати та використовувати необхідну інформацію.

У *другому розділі* – **«Організаційно-педагогічні основи формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки»** – визначено педагогічні умови формування досліджуваної компетентності; представлено авторську модель; запропоновано основні шляхи її впровадження.

За результатами наукового пошуку та на основі експериментальної перевірки виокремлено педагогічні умови формування досліджуваної компетентності, а саме: належне мотиваційне забезпечення фахової підготовки; упровадження інтегрованого та особистісно орієнтованого підходів у процесі вивчення фахових дисциплін; залучення курсантів до спеціально організованої, розвивальної діяльності, спрямованої на формування інформаційно-аналітичної компетентності; забезпечення інтегрованого характеру фахової підготовки щодо формування визначеної компетентності майбутніх офіцерів; реалізація творчого підходу до організації досліджуваного процесу. Окреслено значущість діалогічного, інтегрованого характеру процесу формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів України в процесі фахової підготовки та необхідність реалізації творчого підходу при вивченні фахових дисциплін.

Теоретично обґрунтовано структурно-функціональну модель, результатом якої визначено сформованість інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки (рис. 1).

До структурних компонентів авторської моделі віднесено: *мотиваційно-цільовий* – забезпечує взаємозв'язок між мотивами, цілями та потребами в оволодінні різними видами інформаційно-аналітичної діяльності відповідно до професійних вимог; *організаційно-змістовий* – відображає всебічний розвиток курсантів, формування їхнього професійного світогляду, набуття військового досвіду, оволодіння системою аналітичних знань, умінь і навичок у ході підготовки до виконання службових обов'язків;

Рис. 1. Модель формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі навчання фахової підготовки

операційно-діяльнісний – визначається формуванням системи вмінь та навичок, що забезпечують ефективну практичну інформаційно-аналітичну діяльність курсантів у процесі фахової підготовки; *контрольно-результативний* – відображає зворотний зв'язок у процесі формування інформаційно-аналітичної компетентності.

Виокремлено функціональні компоненти моделі, а саме: *інформаційно-конструктивний* – окреслює взаємозв'язок змісту і сутності інформаційно-аналітичної діяльності, що ґрунтується на наявності глибоких, дієвих знань про шляхи, засоби, специфіку інформаційно-аналітичної роботи; *аналітико-діагностичний* – відображає взаємозумовленість здатності аналізувати ідеї, прагнення до творчого процесу та бажання виконувати навчальні та спеціальні завдання незалежно від сформованих стереотипів; *когнітивно-пізнавальний* – окреслює значущість системи знань з фахових дисциплін, володіння фаховою термінологією у майбутній професійній діяльності; *рефлексивно-творчий* – відображає детермінованість самооцінки курсантів, критичного ставлення до сформованості досліджуваної компетентності та прагнення до самовдосконалення і професійної майстерності.

Модель формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки представлено як єдність усіх її компонентів. Системоутворювальним фактором фахової підготовки в окресленому напрямі визначено інформаційно-аналітичну компетентність, що забезпечує високий рівень виконання функціональних обов'язків майбутніх офіцерів у складних умовах ведення гібридної війни.

На основі реалізації принципів послідовності та наступності визначено основні етапи формування досліджуваної компетентності, а саме: підготовчий, базовий, інтегративний. *Підготовчий* – передбачав ознайомлення курсантів з теоретичними основами аналітико-інформаційної діяльності, провідними поняттями, способами вирішення аналітико-інформаційних ситуацій у різних професійних проявах. *Базовий* – визначався засвоєнням курсантами чуттєвого та практичного досвіду щодо здійснення інформаційно-аналітичної діяльності, прийомів та операцій, необхідних інформаційних і аналітичних умінь з використанням комунікативно-орієнтованих форм (лекції, практичні заняття, тактико-спеціальні заняття, військові навчання, самостійна робота, консультації, наукові гуртки, навчальна практика та ін.) і методів організації процесу навчання (кейс-метод, проблемна лекція, мозковий штурм, дискусія, ділова гра, моделювання ситуацій та ін.). На інтегративному етапі передбачено здійснення діагностики, аналіз та корекцію сформованості фахової інформаційно-аналітичної компетентності шляхом вирішення практико-орієнтованих завдань високого рівня складності.

У третьому розділі – «Експериментальна перевірка результативності впровадження моделі формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки» – представлено результати діагностики стану сформованості досліджуваної компетентності; запропоновано методику поетапного

впровадження моделі формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у визначеному напрямі; проаналізовано та узагальнено основні результати експериментальної роботи.

У результаті теоретичного аналізу та експертної оцінки практикуючих викладачів фахових дисциплін визначено критерії та показники сформованості визначеної компетентності: *мотиваційно-смисловий* (особливості професійної мотивації, ціннісно-смилове ставлення до процесів, явищ та суб'єктів фахової підготовки, ставлення до себе як до майбутнього офіцера Збройних Сил України); *знаннєвий* (системність, повнота, усвідомленість фахових знань, мобільність їх інтерпретації та спроможність практичної реалізація в різних ситуаціях вирішення професійних завдань); *діяльнісно-поведінковий* (сформованість інформаційно-аналітичних умінь, професійна спрямованість інформаційно-аналітичної діяльності, суб'єктна професійна позиція, професійна активність, використання суб'єктного досвіду); *рефлексивно-оцінювальний* (мотиви рефлексії в інформаційно-аналітичній діяльності, ціннісно-смилове ставлення самоаналізу, самооцінки в процесі фахової підготовки, сформованість рефлексивних умінь майбутнього офіцера). Схарактеризовано рівні сформованості інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки: репродуктивний, конструктивний, творчий.

З метою визначення ефективності впровадження авторської моделі шляхом реалізації поетапної методики виділено контрольні та експериментальні групи курсантів майже з однаковим рівнем сформованості інформаційно-аналітичних знань та умінь. У контрольних групах формування інформаційно-аналітичної компетентності здійснювалося епізодично із застосуванням окремих елементів її навчально-методичного забезпечення. В експериментальних групах авторську модель реалізовано в повному обсязі під час вивчення фахових дисциплін та за допомогою впровадження спецкурсу «Формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки», де застосовувалися визначені форми, методи та засоби поетапної організації навчально-пізнавальної діяльності.

З метою з'ясування стану сформованості інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки проведено констатувальний етап експерименту, результати якого засвідчили, що більшість курсантів військових інститутів перебувають на репродуктивному рівні – 47%, на конструктивному – 35%, творчому – 18%. Зазначене актуалізувало доцільність упровадження авторської моделі, створення відповідного навчально-методичного забезпечення, спрямованого на підвищення якості фахової підготовки майбутніх офіцерів.

Схарактеризовано сутність етапів реалізації авторської моделі формування інформаційно-аналітичної компетентності в процесі фахової підготовки (підготовчий, базовий, інтегративний) та представлено відповідне

навчально-методичне забезпечення з метою впровадження визначених педагогічних умов.

На підготовчому етапі забезпечено орієнтацію курсантів на мету та завдання розробленого спецкурсу «Формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки», виявлення рівня знань і очікувань від проблемних лекцій і практичних занять, формування позитивної мотивації до набуття досвіду інформаційно-аналітичної діяльності із застосуванням таких методів: анкетування (з метою постановки оперативних і тактичних цілей, визначення рівня усвідомлення значущості проблеми); тестування (для виявлення рівня фахових знань, умінь, навичок курсантів); обробка інформації; створення концептуальних карт, соціограм на основі ключових термінів, застосування форм (лекція-бесіда, лекція-дискусія, проблемна лекція, лекція-пояснення) та методів (обговорення, порівняння та ін.) навчання, що сприяло реалізації гуманістичного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, компетентнісного та рефлексивного підходів.

На базовому етапі забезпечено формування нових знань, умінь (організаційних, проєктивних, конструктивних, аналітичних), необхідних для розробки курсантами власних інформаційно-аналітичних матеріалів (аналітичних звітів, оглядів, довідок, дайджестів, бюлетенів, дос'є, зведень та ін.). У процесі професійної підготовки майбутніх офіцерів реалізовано різні типи лекцій, практичних занять, семінарів, самостійної роботи, практично орієнтованих занять (ділові ігри, тренінги), інтерактивних методів (захист робіт і проєктів, робота в групах, дискусії, мозковий штурм, застосування медіаосвітніх ресурсів тощо).

На інтегративному етапі створено умови для подальшого усвідомлення значущості засвоєного теоретичного матеріалу, використання набутих знань, умінь, навичок у ході практичних занять з подальшою оцінкою кількісних та якісних показників ефективності інформаційно-аналітичної діяльності, визначення перспектив саморозвитку. Цей етап було спрямовано на розвиток творчого мислення майбутніх офіцерів, формування їхніх індивідуальних дослідницьких інтересів, прагнення до вдосконалення та самореалізації в майбутній професійній діяльності (науково практичні конференції, відео конференції, тактико-спеціальні навчання, використання програмного забезпечення, моделювання інформаційних систем для забезпечення проведення бойових операцій, програми для створення інформаційних таблиць, мультимедійні презентації, здійснення пошуку інформації професійного спрямування для вирішення спеціальних завдань).

Забезпечено діяльність курсантів щодо ефективного пошуку фактів та повідомлень деструктивного характеру в складному динамічному інформаційному середовищі, використання засобів персональної та колективної комунікації, виконання практичних завдань за допомогою програмного забезпечення для створення інформаційних продуктів (пакети програмного забезпечення Adobe та MS Office), пошуку інформації

(сервісами Google та аналітичного програмного забезпечення Semantic Forge), використання хмарних технологій.

Результати експериментального дослідження підтвердили позитивну динаміку формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів, що представлено у табл.1.

Таблиця 1

Діагностика рівнів сформованості інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів на констатувальному та формувальному етапах експерименту

№	Рівні сформованості інформаційно-аналітичної компетентності	Експериментальна група				Контрольна група			
		Констатувальний етап		Формувальний етап		Констатувальний етап		Формувальний етап	
		Кількість осіб	у %	Кількість осіб	у %	Кількість осіб	у %	Кількість осіб	у %
1.	репродуктивний	93	53,4	61	39,2	95	14,4	94	14
2.	конструктивний	55	31,9	71	42,6	59	32,6	60	33
3.	творчий	25	14,7	41	24,2	26	53	26	53
Загальна кількість		173	100	173	100	180	100	180	100

З'ясовано, що після завершення формувального етапу експерименту, який передбачав упровадження авторської моделі, у курсантів експериментальної групи спостерігається позитивна динаміка сформованості інформаційно-аналітичної компетентності: показники конструктивного рівня зросли з 31,9% до 42,6%, творчого рівня з 14,7% до 24,2%.

У контрольній групі зберігалися незначні показники розподілу курсантів за рівнем сформованості, що наближені до виявлених на констатувальному етапі експерименту. Достовірність отриманих результатів підтверджено за допомогою методів математичної статистики (t - критерії Стьюдента ($t_{кр}=1,95$)). Їх якісний аналіз засвідчує, що курсанти експериментальної групи швидко адаптувалися до фахової підготовки, спрямованої на формування важливої для подальшої професійної діяльності інформаційно-аналітичної компетентності.

Отримані результати дають змогу стверджувати доцільність впровадження розробленої авторської моделі формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки в закладах вищої військової освіти, зокрема, Військовій академії (м. Одеса), Житомирському військовому інституті імені С. П. Корольова, Інституті спеціального зв'язку та захисту інформації Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Національній академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, Харківському національному університеті Повітряних Сил імені Івана Кожедуба.

ВИСНОВКИ

На основі узагальнення результатів теоретичного та експериментального дослідження сформульовано такі **висновки**:

1. Аналіз сучасної теорії та практики професійної освіти, фахової військової підготовки та дослідження стану розробленості проблеми формування інформаційно-аналітичної компетентності засвідчили про значний інтерес науковців до формування інформаційно-аналітичної компетентності у військовій фаховій підготовці. Обґрунтовано доцільність застосування таких наукових підходів до досліджуваної проблеми, як гуманістичний, діяльнісний, особистісно орієнтований, компетентнісний, рефлексивний. Схарактеризовано принципи, що забезпечують їх реалізацію у межах дослідження, а саме: цілісності та модульності, зв'язку теорії з практикою, науковості, співробітництва.

На основі категоріального аналізу уточнено зміст базових понять дослідження та розкрито сутність феномену «інформаційно-аналітична компетентність», «інформаційно-аналітична компетентність майбутніх офіцерів», «формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки».

Формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів в межах дослідження розглядається як складний інтегрований процес оволодіння у процесі фахової підготовки сукупністю інформаційно-аналітичних знань, умінь, навичок та професійно-діяльнісних характеристик, що забезпечують здатність майбутніх військових фахівців до інформаційно-аналітичної діяльності та професійної самопрезентації.

2. Обґрунтовано педагогічні умови формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів, які тлумачаться як необхідні і достатні обставини, які забезпечують ефективність інформаційно-аналітичної діяльності майбутніх офіцерів у процесі їхньої фахової підготовки. Окреслено значущість у процесі формування визначеної компетентності комплексу педагогічних умов, а саме: належне мотиваційне забезпечення фахової підготовки; упровадження інтегрованого та особистісно орієнтованого підходів у процесі вивчення фахових дисциплін; залучення курсантів до спеціально організованої, розвивальної діяльності, спрямованої на формування інформаційно-аналітичної компетентності; забезпечення інтегрованого характеру фахової підготовки; реалізація творчого підходу до організації досліджуваного процесу.

3. Розроблено авторську структурно-функціональну модель формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів, яка відображає загальну логіку процесу фахової підготовки у закладах вищої військової освіти. Виокремлено структурні (мотиваційно-цільовий, організаційно-змістовий, операційно-діяльнісний, контрольньо-результативний) та функціональні (інформаційно-конструктивний, аналітико-діагностичний, когнітивно-пізнавальний, рефлексивно-творчий) компоненти моделі. Схарактеризовано зміст, форми та методи поетапного впровадження авторської моделі в освітній процес військових інститутів:

підготовчий, базовий, інтегративний. Запропоновано шляхи впровадження авторської моделі на основі реалізації ефективних форм (практичні заняття, тактико-спеціальні заняття, військові навчання), методів (кейс-метод, мозковий штурм, дискусія тощо), прийомів і засобів (комп'ютерні програми, мультимедійні технології тощо)

4. Виокремлено критерії інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів (мотиваційно-смысловий, знанневий, діяльнісно-поведінковий, рефлексивно-оцінювальний) та показники її сформованості з урахуванням особливостей кожного критерію. Відповідно до критеріального апарату відібрано діагностичний інструментарій визначення рівнів сформованості інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів Збройних Сил України.

У процес фахової підготовки закладів вищої військової освіти впроваджено авторську структурно-функціональну модель та методику, зорієнтовану на формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів, що передбачало, зокрема, реалізацію спецкурсу «Формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки».

Проведення узагальнення, аналіз та порівняння результатів на початку та наприкінці експерименту засвідчили, що показники рівнів сформованості інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів в експериментальній групі зазнали більш суттєвих позитивних змін порівняно з відповідними у контрольній групі. У курсантів експериментальної групи показники творчого рівня сформованості зросли з 14,7% до 24,2%, конструктивного з 31,9% до 42,6% відповідно репродуктивного з 53% до 39,2% зменшилися.

Кількісний та якісний аналіз результатів педагогічного експерименту засвідчив стійку позитивну динаміку сформованості інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки, що підтверджує ефективність запропонованої авторської моделі та методики.

5. Розроблено навчально-методичне забезпечення формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів в процесі фахової підготовки. Апробовано спецкурс «Формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки», мета якого полягала у формуванні у курсантів на основі засвоєних теоретичних знань та проведених емпіричних досліджень глибокого усвідомлення того, що володіння інформаційно-аналітичною компетентністю є необхідною нормою майбутньої професійної діяльності в сучасних умовах відстоювання незалежності та суверенітету держави, зростання вимог до кваліфікації військових фахівців, що мають бути конкурентоспроможними, різнобічно розвиненими особистостями, володіти навичками аналітичної діяльності, спроможними здійснювати аналіз, синтез, обробку інформації, прогнозувати подальший розвиток ситуацій для оцінки та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Оцінювання ефективності моделі і методики її впровадження в освітній процес закладів вищої військової освіти, спецкурсу та його навчально-методичного забезпечення здійснено методом експертного оцінювання, а саме викладачами фахових дисциплін закладів вищої військової освіти. Діагностику та обробку емпіричних даних проведено за методикою оцінки важливості кожної окремо взятої вимоги до запропонованих навчально-методичних матеріалів.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів. Перспективними напрямками наукових пошуків можуть бути: поглиблене вивчення структурних елементів інформаційно-аналітичної компетентності; дослідження механізмів впливу різних технологій на особистісну та професійну самореалізацію майбутніх офіцерів; методичне забезпечення подальшого підвищення професійного рівня майбутніх офіцерів Збройних Сил України; компаративний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду підготовки майбутніх офіцерів у визначеному напрямі.

Список публікацій здобувача за темою дисертації

Наукові праці, у яких опубліковані основні результати дисертації

1. Марченков С.М., 2019. Наукові аспекти формування інформаційно-аналітичної компетентності в майбутніх офіцерів. *Освітні обрії: науково-педагогічний журнал*. Івано-Франківськ: «Івано-Франківський інститут післядипломної педагогічної освіти» МОН України. №1 (48), с. 57-60.

2. Марченков С.М., 2019. Формування інформаційно-аналітичних умінь майбутнього офіцера Збройних сил України за допомогою кейс-методу. *Нові технології навчання: зб. наук. пр.* / Київ: ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України. № 92, с. 197-202.

3. Марченков С.М., 2019. Формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів Збройних Сил України: науково-педагогічний аспект. *Проблеми створення, випробування, застосування та експлуатації складних інформаційних систем: збірник наукових праць*. Житомир: Вид-во ЖВІ ім. С. Корольова, вип. 17, с. 88-96.

4. Марченков С.М., 2020. Педагогічні умови формування інформаційно-аналітичної компетентності курсантів військового інституту в процесі фахової підготовки. *Освітні обрії: науково-педагогічний журнал*. Івано-Франківськ: «Івано-Франківський інститут післядипломної педагогічної освіти» МОН України. №1 (50), с. 177-179.

5. Марченков С.М., 2020. Формування інформаційно-аналітичної компетентності особистості за допомогою інноваційних технологій. *Нові технології навчання: зб. наук. пр.* / Київ: ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України. № 94, с. 228-232.

6. Марченков С.М., 2020. Основні підходи формування інформаційно-аналітичної компетентності особистості. *Симпозіум україністів: мова,*

література, культура: Науковий збірник університету ім. Палацького, м. Оломоуцьк, Чехія. №10, с. 311-315.

7. Shypovskiy V., Cherneha V., **Marchenkov S.**, 2020. Analysis of the ways of improvement of Ukraine – NATO cooperation on cybersecurity issues. *Social development & Security*, Vol. 10, No. 2, , s. 11-15.

Опубліковані праці апробаційного характеру

8. Марченков С.М., 2018. Проблеми інформаційно-аналітичної компетентності в професійній підготовці: науково-педагогічний аспект. *Дидактичні основи професійної підготовки майбутніх фахівців сучасних освітніх закладів*: збірник наукових праць. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, с.70-78.

9. Марченков С.М., 2019. Проблеми формування інформаційно-аналітичної компетентності в майбутніх офіцерів Збройних сил України в умовах ведення гібридних війн. *Проблеми теорії та практики інформаційного протиборства в умовах ведення гібридних війн*. Житомир: Вид-во ЖВІ ім. С. Корольова, с. 377-379.

10. Марченков С.М., 2020. Аналіз базових понять формування інформаційно-аналітичної компетентності в професійній підготовці. *Креативність особистості як інноваційного розвитку суспільства*: зб. наук. праць. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, вип. 2, с. 83-87.

11. Марченков С.М., 2020 Педагогічні умови формування інформаційно-аналітичної компетентності як ключової складової фахової компетентності майбутніх офіцерів ЗСУ. *Актуальні проблеми вищої професійної освіти*: зб. наук. праць /за ред. Л. В. Барановської. Київ: НАУ, с. 138-141.

12. Марченков С.М., 2020 Інформаційно-аналітична компетентність як складова підготовки фахівців зі стратегічних комунікацій. *Stratcom*: наук.-публ. Київ: Вид-во НУО України імені Івана Черняхівського, с. 30-32.

13. Марченков С.М., 2020. Формування інформаційно-аналітичної компетентності – запорука підготовки якісних фахівців для забезпечення сектору безпеки і оборони. *Спільні дії військових формувань і правоохоронних органів держави*: проблеми та перспективи: зб. тез допов. Одеса: Військова академія, с. 291-292.

14. Марченков С.М., 2020. Роль інформаційно-аналітичної компетентності особистості у забезпеченні захисту від негативного психологічного впливу. *Графічні технології моделювання об'єктів, процесів та явищ*: зб. тез доп. наук.-практ. конф. Одеса: Військова академія, с. 83-84.

15. Марченков С.М., 2020. Інтеграція інформаційно-аналітичної компетентності особисті в процес аналізу інформаційних повідомлень, як загроз національної безпеки України. *Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави*: зб. тез наук. доп. наук.-практ. конф. Київ: НА СБУ, с. 143-146.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

16. Федорчук Д.Л., **Марченков С.М.**, Наумчак Л.М., 2020. Оцінювання динаміки поширення інформаційних повідомлень за даними електронних засобів масової комунікації. *Проблеми створення, випробування, застосування та експлуатації складних інформаційних систем*: зб. наук. праць. Житомир: Вид-во ЖВІ ім. С. Корольова. Вип. 18, с. 15-23.

АНОТАЦІЇ

Марченков С.М.   Формування   інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир, 2021.

Дисертація присвячена теоретико-експериментальному дослідженню проблеми формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки. Визначено сучасні наукові підходи до проблеми дослідження. Схарактеризовано принципи формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів. На підставі вивчення наукової літератури здійснено категоріальний аналіз базових понять. Охарактеризовано структуру, етапи формування, критерії, показники, рівні сформованості інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів. Обґрунтовано педагогічні умови, розроблено модель формування інформаційно-аналітичної компетентності курсантів у процесі фахової підготовки, визначено її структурні компоненти.

Експериментально перевірено ефективність упровадження авторської моделі і спецкурса «Формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки» в освітній процес військових закладів вищої освіти.

Ключові слова: інформаційно-аналітична компетентність, інформаційно-аналітична компетентність майбутніх офіцерів, майбутній офіцер, формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів, заклад вищої військової освіти, фахова підготовка.

Марченков С.М.   Формирование   информационно-аналитической компетентности будущих офицеров в процессе профессиональной подготовки. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Житомирский государственный университет имени Ивана Франко, Житомир, 2021.

Диссертация является теоретико-экспериментальным исследованием проблемы формирования информационно-аналитической компетентности будущих офицеров в процессе профессиональной подготовки. Определены современные научные подходы (гуманистический, деятельностный, личностно ориентированный, компетентностный, рефлексивный) к проблеме исследования. Охарактеризованы принципы формирования информационно-аналитической компетентности будущих офицеров: целостности и индивидуальности развития образовательных потребностей, системности и последовательности, модульности, связи теории с практикой, научности, сотрудничества. На основании изучения научной литературы осуществлен категориальный анализ базовых понятий исследования. Понятие «формирование информационно-аналитической компетентности будущих офицеров» в рамках исследования рассмотрено как сложный интегрированный процесс овладения в процессе профессиональной подготовки совокупности информационно-аналитических знаний, умений, навыков и профессионально-деятельностных характеристики, обеспечивающих способность будущих военных специалистов в информационно-аналитической деятельности и профессиональной самопрезентации.

Охарактеризованы структурные (мотивационно-целевой, организационно-содержательный, операционно-деятельностный, контрольно-результативный) и функциональные (информационно-конструктивный, аналитико-диагностический, когнитивно-познавательный, рефлексивно-творческий) компоненты. Основные этапы формирования исследуемой компетентности, а именно: подготовительный, базовый, интегративный. Уровни сформированности информационно-аналитической компетентности будущих офицеров в процессе профессиональной подготовки: репродуктивный, конструктивный, творческий.

Обоснованы следующие педагогические условия формирования информационно-аналитической компетентности у будущих офицеров в процессе профессиональной подготовки: мотивационное обеспечение учебного процесса по формированию информационно-аналитической компетентности; внедрение интегрированного и личностно-ориентированного подходов к формированию информационно-аналитической компетентности курсантов в процессе изучения специальных дисциплин; привлечение курсантов к специально организованной, развивающей деятельности, направленной на формирование информационно-аналитической компетентности; интегрированный характер процесса формирования информационно-аналитической компетентности будущих офицеров; творческий подход будущих офицеров к формированию информационно-аналитической компетентности).

Представлена модель формирования информационно-аналитической компетентности будущих офицеров в процессе профессиональной подготовки. Разработан авторский спецкурс «Формирование

информационно-аналитической компетентности будущих офицеров в процессе профессиональной подготовки».

Экспериментально проверенна их эффективность. Полученные результаты позволяют утверждать целесообразность внедрения разработанной авторской модели спецкурса «Формирования информационно-аналитической компетентности будущих офицеров в процессе профессиональной подготовки» в учреждениях высшего военного образования.

Ключевые слова: информационно-аналитическая компетентность, информационно-аналитическая компетентность будущих офицеров, будущий офицер, формирование информационно-аналитической компетентности будущих офицеров, профессиональная подготовка, высшее военно-учебное заведение.

Marchenkov S.M. Formation of information and analytical competence among future officers in the process of professional training. – The manuscript.

Dissertation for the degree of a candidate of pedagogical sciences in specialty 13.00.04 – theory and methodology of professional education. – Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, 2021.

The dissertation is devoted to the theoretical and practical study of the problem of formation of information and analytical competence of the future officers in the process of professional training. Modern scientific approaches to the researched problem are determined. The principle of the formation of the information and analytical competence of the future officers is characterized. Based on the study of the scientific literature, categorical analysis of basic concepts is performed. The structure, stages of formation, criteria, indicators, levels of formation of information-analytical competence of the future officers are characterized. The pedagogical conditions are substantiated, the model of formation of information-analytical competence of the future officers in the process of professional training is developed, its structural components are defined.

The following pedagogical conditions for the formation of information and analytical competence of the future officers in the process of professional training have been substantiated: motivational support of the educational process for the formation of information and analytical competence; introduction of integrated and personality-oriented approaches to the formation of information and analytical competence of cadets in the process of studying special disciplines; attraction of cadets to specially organized, developmental activities aimed at the formation of information and analytical competence; the integrated nature of the process of forming the information and analytical competence of future officers; creative approach of future officers to the formation of information and analytical competence).

The effectiveness of the introduction of military higher education institutions into the educational process has been experimentally tested. The results obtained

allow us to assert the feasibility of introducing the developed author's model of the special course.

Key words: information-analytical competence, information and analytical competence of the future officers, future officer, formation of information-analytical competence of the future officers, military institution of higher education, professional training.